

BOSHLANG'ICH TA'LIM TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISH

Yo'ldosheva Sarvinoz Ilhom qizi

Nizomiy nomidagi TDPU 1-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinf texnologiya fani oldidagi dolzarb vazifalar va o'quv jarayonidagi psixologik, pedagogik hamda texnik-texnologik jihatlari, o'quvchilarda zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, buning uchun yangicha o'qitish metodikalaridan foydalanishga doir ko'plab tashkiliy-huquqiy va ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirish haqidagi masalalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, loyiha, dizayn, kreativ shaxs, sinfdan tashqari ishlar, ijodkorilik, ijodiy fikrlash, qobiliyat, ijodiy qobiliyatlar.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish muhim masalalardan biri sanaladi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida ijodkorlik ruhida tarbiyalash, ijodkor insonlar bilan davra suhbatlarini olib boorish, har - bir o'tilayotgan darslarni ijodkorlik bilan tashkil qilish zarur. Dunyoda ta'lim oluvchilarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlashtirish, kreativlikni rivojlantirishga doir ta'limiy faoliyatni tashkil etishning metodik tizimini takomillashtirish, o'quvchilarning kreativ faoliyatini amalga oshirishning innovatsion pedagogik texnologiyalarini ishlab chiqishga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ayniqsa, sinfdan tashqari ishlar jarayonida o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini takomillashtirish, hamkorlikdagi loyihaviy faoliyat orqali ta'lim oluvchilarni dizayn fikrlashga o'rgatish, dizayn ta'limi orqali kreativ shaxsni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi. Texnologiya fani o'qituvchilarini kreativlik qobiliyatini rivojlantirishni rag'batlantiradigan psixologik-pedagogik sharoitlarni yaratish zarur. Bugungi kunda jamiyatning oldiga qo'yayotgan talablari kun sayin ortib bormoqda va bu talablarga to'g'ri yondashgan holda ularni amalga bajarish boshlang'ich ta'lim texnologiya o'qituvchisining vazifasidir.

Bugungi kunda o'quvchilarda kreativlikni shakllantirish va bu orqali ularni mehnat va kasbiy faoliyatga nisbatan ijodiylik ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. O'quvchilarda kreativlik iqtidorlarini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim

mazmunida texnologiya darslarining o'ziga xos o'rni bor. Ayniqsa, bu boradagi ishlar samaradorligini yanada oshiradi. Masalan, texnologiya darslaridagi dizaynerlikka yo'naltiruvchi va o'quvchining ijodiy imkoniyatlarini oshiruvchi pedagogik jarayonni takomillashtirish shular jumlasiga kiradi.

Texnologiya darslarida o'quvchilarga o'rgatilishi lozim bo'lgan umummehnat hamda umumkasbiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi o'quv materiallari tarkibida dizayn elementlariga oid bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan materiallar mazmunini belgilash, avvalo, hozirgi kunda ishlab chiqarish korxonalaridagi mutaxassislar, ixtirochilarning mehnat faoliyatini kuzatish, ulardagi ijodkorlik qobiliyatini namoyon bo'lish jarayonini loyihalash va uni amalda qo'llash malakalarini rivojlantirishni nazarda tutadi.

Texnologiya darslarida qo'llaniladigan bilim shakllari turlicha bo'lib, ko'rgazmali harakat shaklida, masalan, shartli ko'rgazmali shaklda, uni hal qilish esa harakatlar vositasida amalga oshiriladi, so'zli harakat shaklida esa masala sharti so'zlar yordamida ifodalanib, uni hal qilish ma'lum harakatlarni talab etadi. Texnologik ta'limdagi oxirgi o'rinda shakl ko'proq oraliq holat bo'lib hisoblanadi, chunki yechim, odatda, amaliyot bilan sinab ko'riladi.

Faylasuflarning fikricha, kreativlik – bir vaqtning o'zida subyektning o'ziga va tashqi olamga tegishli bo'lgan holat, hodisa bo'lib, uning mazmuni va mohiyati, avvalo, ijodkorlikni anglatuvchi tushunchadir. Kreativlik yaratuvchanlik yuqori ijodkorlik - sub'ektivlik ishtirokisiz amalga oshmaydi va faqat ijodkor shaxsning o'ziga xos xususiyati bilan amalga oshiriladi.

Kreativlik deganda, asosan, ixtirochilik, originallik, fantaziya, sezgirlik, muammoni tez hal qila olish qobiliyatlari tushuniladi. Bu qobiliyatning ko'p qirrali ekanligi ta'kidlanadi.

Kreativlik – bu har tomonlama fikrlash, his qilish va harakat qilishga bo'lgan potensial layoqat hisoblanadi. U shaxsning muammoli vaziyatlardan tafakkuri orqali, takrorlanmas yo'l bilan chiqib ketish, unga ijodiylik bilan yondasha olish qobiliyati hisoblanadi. Kreativlikni ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o'ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya va pedagogika lug'atlariga asoslanib, o'qituvchining kreativligiga uning fikridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi ijodiy yondashish, bilish darajasi deb ta'rif berish mumkin. Uning zamirida originallik, amaliylik, noodatilik va erkinlik yotadi. Shuningdek, kreativ fikrlash bir narsaga turli tomondan yondashishni anglatadi. Har qanday inson tug'ilganda kreativ qobiliyat bilan dunyoga keladi. Uni qaysi yo'lga yo'naltirish va rivojlantirish o'qituvchi zimmasiga yuklatiladi. Demak, maktabda ta'limning barcha turlarida o'quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirishga e'tibor qaratish barkamol avlodni tarbiyalashning tayanch nuqtasi bo'lib xizmat qiladi.

Shunday qilib, kreativlik quyidagilarni qamrab oladi:

1. Ijodiy faoliyatga qaratilgan intellektual faoliyatni borligi, yangiliklarga qaratilgan g'oyalarni yaratishga imkon beradi (konsepsiyaning tor ma'nosida ijodkorlik qobiliyati), shuningdek, ushbu yangi g'oyalarni yaratish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarning mavjudligi.

2. Tasodifiy g'oyalarni bera olishdan qo'rqmaslik, taxmin qilingan chegaradan chiqq olish, noaniq vaziyatlarda samarali faoliyat yurita olishga imkoniyat beradigan shaxsiy sifatlarni mavjudligi.

3. Metaijodkorlik – bu insonning hayotdagi mavqeini ifodalovchi fikrlar bo'lib, asosan qoliqlar, stereotipli hukmlar va harakatlardan voz kechishni anglatadi. Yangi narsalarni idrok etish va yaratish istagi, o'zingizni va atrofdagi dunyoni o'lchash, erkinlik, faoliyat va rivojlanishning yuqori qiymati.

O'quvchilarda kreativ qobiliyatlarni shakllantirishga nisbatan muammoli faoliyat yondashuvining mohiyati quyidagilardan iborat:

- maxsus shart-sharoitlarni yaratishda, o'quvchilar ilgari olingan ahamiyatga ega bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarga tayanib, o'quv va kasbiy vazifalarni mustaqil ravishda kashf etadilar va tushunadilar;

- o'quvchilarning aqliy va amaliy mashg'ulotlarda, o'quv va kasbiy vazifalarni hal qilishning eng maqbul variantlarini topish va asoslash;

- o'quvchilarning mustaqil faoliyatida muammoli vaziyatni o'zlari hal qilish;

- o'quvchilarning izlanish faolligini kuchaytirishda, o'quv va kasbiy muammolarni hal qilishning yangi usullarini izlashda va shu bilan o'zida kreativ fikrlashni rivojlantirishda;

- atrofda turgan haqiqatni ijodiy o'zgartirishda.

Xulosa qilib aytganda, texnologiya fani o'quvchilarda mehnatsevarlik bilan birga, kreativ qobiliyatlarni shakllantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, o'quvchilarda kreativlik ko'nikmalarini shakllantirishda mehnat muhitini his qilish, texnika va texnologiyalarning yaratilish jarayoni, undan foydalanishga doir bilimlarini oshirishda muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. X.R.Sanoqulov, D.P.Xodiyeva, M.Satbayeva. "Mehnat va uni o'qitish metodikasi". Toshkent.: "Tafakkur Bo'stoni", 2015.
2. O'quv dasturlarini uzviyligini rivojlantirish – ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. 14.09.2020 <http://marifat.uz/marifatr/ruknlar/umumii-urta-talim/4889.htm>.
3. Tohirov O'.O. Texnologiya o'quv fani davlat ta'lim standarti va o'quv dasturini ta'lim amaliyotiga joriy etish metodikasi. // Metodik tavsiyanoma. – Toshkent. : RTM, 2017.